

УДК 35.071.6

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/175-2>**Орловська Ю. В.**

доктор економічних наук,

Придніпровська державна академія будівництва та архітектури
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5915-4261>**Кірюхін Р. О.**Придніпровська державна академія будівництва та архітектури
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7022-0787>**Orlovskaya Yuliia, Kiryukhin Rostyslav**

Prydniprovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТЕОРІЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ

У статті проаналізовано історію становлення й розвитку теорії децентралізації як хронологічну послідовність трьох етапів, а саме політичного, адміністративного та економічного. Політичний етап (із початку XIX ст. по 1918 р.) автори характеризують розглядом децентралізації як принципу організації влади в межах країни та вагомого фактору демократизації суспільства. На другому етапі (1918 р. – кінець 60-х рр. XX ст.) наголошується на увазі науковців до особливостей децентралізації як раціонального та ефективного алгоритму здійснення публічного управління, її можливості та обмеження. Третій етап (60-і рр. XX ст. – сьогодні) автори статті визначають як розуміння децентралізації передусім в аспекті матеріально-фінансового забезпечення реалізації ефективного перерозподілу владних повноважень між органами центрального та місцевого рівнів та пошуком конкретних економічних моделей цього забезпечення.

Ключові слова: децентралізація, методологія, теорія розподілу влади, науковий менеджмент, системний підхід.

METHODOLOGICAL BACKGROUND OF THE DECENTRALIZATION THEORIES: RETROSPECTIVE ANALYSIS

The article is devoted to the disclosure of theoretical and methodological aspects of the study of decentralization. The history of the formation of the concept of decentralization is analyzed through the disclosures of the main scientific works. The criterion for distinguishing the historical framework is the content of the defining characteristics of decentralization proposed by theoretical constructions in certain periods. The history of the formation and development of the theory of decentralization is considered as a chronological sequence of three stages: political, administrative and economic. The political stage begins in the early nineteenth century and lasts until 1918. Within this framework decentralization is understood as a principle of organization of power within the country and an important factor in the democratization of society. The methodological basis is the theory of separation of powers. The second stage has the boundaries of 1918 and the late 60's of the twentieth century. Decentralization is seen as a rational and effective algorithm for public administration. The United States is becoming the geographical center for the development of the theory of decentralization. This period is characterized by a focus on strengthening the role of the state in public administration and the corresponding advantage of centralization over decentralization. The third stage began in the 60s of the twentieth century and it continues to this day. The decentralization is understood primarily in terms of material and financial support for the effective redistribution of power between the central and local levels and the search for specific economic models of this provision. It is concluded that only fiscal independence makes local authorities truly independent of the center.

Keywords: decentralization, methodology, theory of separation of powers, scientific management, system approach.

JEL classification: O52, R10, R51, R58

Постановка проблеми. Протягом усього терміну існування України як незалежної держави питання децентралізації влади як засобу демократизації суспільних відносин постійно перебувало на порядку денному вітчизняного публічного управління. До того ж прагнення громадян України інтегруватися до Європейського Союзу додатково вимагає реформування українського державного управління у напрямі децентралізації. Децентралізація як процес перерозподілу повноважень та функцій між центром та регіонами покликана підвищити ефективність управління, справити позитивний вплив на забезпечення належного рівня надання адміністративних послуг населенню, стимулювати економічний розвиток регіонів і, зрештою, держави загалом.

Логічно, що така висока соціальна значущість феномена децентралізації зумовлює активізацію наукового інтересу до нього. Традиційно у вітчизняній науці розгляд сутності та специфіки конкретного явища починають із визначення основних моментів його евристичної історії, тобто процесу його пізнання, відображеного в працях дослідників. Це важливий крок у напрямі здобуття знання, бо саме історичний аналіз наукових поглядів на об'єкт дає змогу повно та всебічно висвітлити процес ускладнення феномена децентралізації та зростання його соціальної ролі, що відбилось на особливостях його теоретичних конструкцій в різні історичні періоди.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні аспекти дослідження децентраліза-

ції розглядаються у багатьох наукових працях. Представники таких дисциплін, як економіка, політологія, соціологія, адміністративне право і публічне управління, приділяють увагу цьому питанню, вибираючи як методологічні орієнтири твори різних авторів залежно від теми та спрямованості власного дослідження. Яскраві й продуктивні приклади таких пошуків можна знайти у працях О.М. Бориславської, З.С. Варналія, Г.В. Возняк, М.І. Долішнього, І.Б. Заверухи, Р.А. Колишка, В.Ф. Романа, О.В. Ременяк. Водночас теоретичні підходи до розуміння децентралізації здебільшого наводяться фрагментарно, детального поетапного огляду наявних концепцій у роботах у галузі публічного управління не репрезентовано. Також недостатньо досліджені питання про методологічні корені проблематики децентралізації, тобто загальні напрями наукової думки, в межах яких відбувалося становлення концепту децентралізації. Зазначені прогалини послугували основою для виокремлення поля наукового пошуку в рамках статті.

Мета статті полягає в аналізі історії становлення концепту децентралізації у ключових наукових творах дослідників, її поетапному структуруванні за критерієм змісту визначальних характеристик децентралізації, запропонованих теоретичними конструкціями в певні періоди.

Виклад основного матеріалу. Історичні витoki виникнення децентралізації як явища сягають європейського Середньовіччя. Лише Європа з притаманним цьому регіону різноманітним політичним устроєм, відносною самостійністю регіонів та окремих міст, Магдебурзьким правом могла стати місцем народження подібної ідеї; неможливо уявити виникнення такого феномена на соціокультурному тлі будь-якої східної імперії. Відповідно, перші спроби осмислення явища децентралізації, надання йому визначення, виокремлення характерних його рис відбуваються у русі європейської соціально-політичної думки.

Логічно, що головною теоретико-методологічною течією, яка послугувала базисом для теоретичного оформлення децентралізації, виступила теорія розподілу влад. Це було зумовлено особливими умовами оформлення європейської соціально-політичної думки того часу. Так, увагу мислителів було сфокусовано на недоліках і негативних наслідках абсолютизму, можливостях і обмеженнях демократії, проблемах співіснування різних національних спільнот у межах імперських державних утворень. Питання недопущення концентрації влади в руках однієї людини або органу влади було одним із найбільш актуальних для того часу.

Виникнення й розвиток теорії децентралізації пов'язують з іменем видатного компаративіста політичних систем Алексиса де Токвіля [1, с. 22]. Дійсно, у відомій роботі «Демократія в Америці» багато уваги французький філософ приділив порівнянню централізації влади, притаманній європейським державам, та тенденцій децентралізації у США. За його висновками, централізація «пречудово може забезпечити швидкоплинну велич якоїсь людини, проте аж ніяк не міцний добробут цілого народу» [2, с. 147].

Симпатії А. де Токвіля беззаперечно перебувають на боці децентралізації. За умови, якщо населення має добру освіту, добре знає, чого бажає, та звикло турбуватися про власні інтереси, децентралізація, на

його думку, дає найбільш ефективні плоди [2, с. 150]. Іншими словами, тут ідеться про розвинений стан громадянської свідомості, за якого представники окремих громад дбають про суспільний добробут своєї громади. Саме цей аспект децентралізації – об'єднана сила громадян як суб'єкта влади – робить, за А. де Токвілем, децентралізацію вагомим чинником демократії в Америці.

Інше розуміння децентралізації, а саме як деструктивного способу організації влади, знаходимо у працях французького економіста і статистика Моріса Блока. Він вважає, що децентралізація як надання влади окремим регіонам у межах єдиного державного утворення може стосуватися лише окремих аспектів суспільного життя; головні ж владні функції – державна безпека й оборона, управління фінансами, юстиція і право – беззаперечно мають бути зосереджені в центральних органах влади [3, с. 255–258].

Вагомий внесок у становлення теорії децентралізації здійснили роботи відомого німецького правознавця Георга Еллінека. Згідно з його поглядами, держав повною мірою централізованих, тобто таких, у яких уся повнота влади зосереджена в центральному уряді, у сучасному йому світі (на початку ХХ ст.) майже не існує. Децентралізація влади у цьому контексті сприяє вирішенню багатьох проблем, таких як неможливість побачити реальні проблеми окремих регіонів із центральною позиції, зниження якості централізованого управління внаслідок великого соціального розриву між чиновниками та громадянами. Вона сприяє самостійності громадян, пробудженню в них інтересу до політичного життя, посиленню відчуття політичної відповідальності громадян унаслідок надання ним можливості брати участь в управлінні, посиленню законності на противагу можливій сваволі центральної влади тощо [4, с. 618–620].

Розвиваючи тему децентралізації, Г. Еллінек вказує на існування декількох її форм. У першому випадку держава формує в регіонах місцеві представництва органів державного управління, яким потім надає досить широкий обсяг повноважень; така форма має назву адміністративної (бюрократичної) децентралізації. Друга форма будується на факті надання локальним громадам можливості формувати власні органи для управління власними справами; тут ідеться про місцеве самоврядування як форму децентралізації [4, с. 604–610].

Звертає на себе увагу факт, що усі зазначені концептуальні побудови так чи інакше розглядають поняття децентралізації крізь призму категорії централізації у їх співвідношенні та порівнянні. Децентралізація тут розуміється як спосіб концентрації державної влади, протилежний централізації, тобто як зосередження певних владних функцій і повноважень на місцях, а не в центрі.

Власне, усе наведене становить специфіку першого етапу становлення теорії децентралізації, який ми пропонуємо назвати політичним. Його кінцем ми вважаємо рік закінчення Першої світової війни – 1918 р., тому що ця подія викликала значні зміни політичного та геополітичного клімату, а саме розпад імперій (Російської, Австро-Угорської, Німецької, Османської) і зумовлене цим виникнення нових європейських суверенних держав; вихід уперед нового світового економічного

лідера – США; подальшу демократизацію одних держав і створення тоталітарних режимів в інших. Усе це спричинило необхідність наукового переосмислення процесів децентралізації.

Зміни геополітичної мапи Європи та втрата багатьма державами довоєнного статусу й великих ресурсів зумовили тимчасове зниження дослідницького інтересу до проблеми децентралізації в європейському науковому просторі. Тим часом у США, де відбувався інтенсивний індустріальний переворот, навпаки, посилювався соціальний запит на наукові підходи до організації управління, як управління бізнесом, так і управління державою, тому більшість теоретичних напрацювань, які ми умовно віднесли до другого етапу концептуалізації децентралізації, належить саме американським дослідникам, а осмислення категорії децентралізації відбувається в межах теорії державного управління.

Згідно з поглядами істориків науки державного управління, становлення цієї науки спершу відбувалось на ґрунті постулатів, що справжня демократія і справжня ефективність є синонімами; державне управління – це наука зі зрозумілими законами і принципами, подібна до наук про природу, а практику державного управління можна чітко поділити на сферу ухвалення рішень та сферу їх виконання [5, с. 19]. Відповідно, розгляд процесу децентралізації також відбувався на методологічних засадах наукового менеджменту з позицій раціональності, ефективності, доцільності.

Початок розвитку значної теорії покладено працями 28-го Президента США, відомого історика та політолога Вудро Вільсона. В. Вільсон вбачав у децентралізації стійку тенденцію розвитку та вдосконалення державного управління. На його думку, органи управління в кожному маленькому чи великому місті, окрузі, штаті або державі загалом повинні мати рівну силу, при цьому бути взаємозалежними та співпрацювати на засадах незалежності та взаємної допомоги. Тоді замість централізованої влади утвориться широке об'єднання з допустимим розподілом повноважень, коли органи управління різних рівнів об'єднуються один з одним для досягнення загальної мети на основі справедливої рівності та рівної підлеглості [6, с. 42–43].

З позицій суспільної ефективності розглядав децентралізацію та місцеве самоврядування Вільям Ф. Віллоубі. На його думку, місцеве (зокрема, муніципальне) управління має виходити з того, що муніципалітет за своїми характеристиками фактично дорівнює корпорації, тому засоби муніципального управління також мають бути тотожними управлінню корпораціями з використанням методів і структур, що довели свою ефективність у забезпеченні ефективності в діяльності великої корпорації. Головним серед таких методів В.Ф. Віллоубі вважає спосіб привести витрати у пряму відповідність до можливих або фактичних доходів, тобто складання бюджету, та призначити спеціальний центральний орган для проведення процедури контролю за бюджетом [7, с. 42–43]. Це дає змогу зауважити, що у фінансовому аспекті В.Ф. Віллоубі віддає перевагу централізації перед децентралізацією, тоді як виконання адміністративно-управлінських функцій вважає можливим передати на місцевий рівень.

На підставі методології наукового менеджменту також побудовано погляди Леонарда Д. Уайта. Ана-

лізуючи становлення державного управління у США, дослідник зазначає, що перші управлінські інститути країни історично характеризуються децентралізованістю та самостійністю управління на місцях, що зумовлено соціальними та економічними вимогами того часу. Загальнодержавне управління на той момент могло бути зведене до виконання поліцейських та оборонних функцій, тоді як інші аспекти мали вирішуватися на місцях. Проте індустріалізація американського суспільства у XX ст. та відповідне ускладнення соціально-історичних умов висувають перед американськими управлінцями велику кількість різноманітних та технічно складних проблем. Це вимагає належної відповіді у вигляді уніфікації управлінської діяльності та професіоналізації управлінського кадрового складу, при цьому на державний рівень мають бути переведені майже всі управлінські аспекти [8, с. 68–69].

Саме держава, на думку Л.Д. Уайта, має стати гарантом суспільної співпраці та соціального регулювання у складних умовах індустріалізації, урбанізації, досі небувалої соціальної мобільності та формування нових соціальних класів з економічними інтересами, тому процес управління має бути одним і тим самим на рівні держави, штату чи міста, тому що будь-які питання адміністрування (стосовно ліцензування медичної практики, контролю над торгівлею, відновлення занедбаних земель тощо) вирішуються однаково на всіх рівнях [8, с. 64–65]. Іншими словами, у праці Л.Д. Уайта обґрунтовується, так би мовити, антидецентралізація, тобто доводиться необхідність та своєчасність централізації управлінських процесів у нових індустріальних умовах.

Ця тенденція – орієнтація на посилення ролі держави в публічному управлінні і відповідну перевагу централізації над децентралізацією – у подальшому продовжилася й навіть посилилася завдяки працям Джона Мейнарда Кейнса та його послідовників. Передусім відомий як класик економічної думки та засновник макроекономіки Дж.М. Кейнс значною мірою вплинув також на формування теорії публічного управління, особливо щодо становлення ідеології державного дирижизму та розвитку економічної теорії бюрократії. Основним принципом учення Дж.М. Кейнса дослідники називають раціоналізм з огляду на нове розуміння цілей держави. Держава в цій трактовці мала стати інструментом цивілізованості та гуманізму й активно сприяти суспільному добробуту: завдяки плануванню та регулюванню вона мала забезпечувати мир, порядок, соціальну справедливість, виховання нових поколінь, захист від біо- та соціогенних загроз, вирівнювання колективних групових інтересів [9, с. 255].

За Дж.М. Кейнсом, для науковців «підсумковим завданням є вибір тих перемінних, які можуть перебувати під свідомим контролем чи управлінням центральної влади в тій системі реальності, де ми живемо» [10, с. 415]. Такими перемінними вчений називає сукупний попит та національний дохід, а інструментом, за допомогою якого відбувається державне регулювання, вважає державні закупівлі та інвестиції; за словами економіста, «держава, яка в змозі зважити граничну ефективність капітальних благ з точки зору тривалих перспектив та на основі загальних соціальних вигод, буде брати на себе дедалі більшу відпові-

дальність за пряму організацію інвестицій» [10, с. 351]. Популярність зазначених ідей, зумовлена їхньою практичною ефективністю під час виходу США з Великої депресії, з часом спричинила ріст бюрократії, надмірну централізацію, передусім у економічному аспекті, та, зрештою, дещо похилила суспільну довіру до держави та управлінців як її агентів.

Саме цей момент – кінець 60-х рр. – ми пропонуємо вважати кінцем другого етапу концептуалізації феномена децентралізації, де головним осередком теоретизування виявилися США. Нагадаємо, що американські дослідники розглядали децентралізацію насамперед як принцип організації управління державою, тобто на другому етапі спостерігається відхід від аналізу суто владно-політичних засад у бік дискурсу організаційно-адміністративних засад децентралізаційного процесу.

Таким чином, другим етапом наукового дискурсу проблематики децентралізації ми пропонуємо вважати період із 1918 р. по 60-ті рр. ХХ ст. Основними його ознаками виступають перенесення акценту на управлінсько-організаційні аспекти децентралізації, загальна тенденція до посилення ролі централізованого управління у теоретичних моделях публічного управління. На нашу думку, цей етап справедливо буде назвати адміністративним.

Відповідно, з кінця 60-х рр. ХХ ст. починається третя хвиля наукового інтересу до досліджуваного явища. Констатуючи наявність нового сплеску інтересу до питань децентралізації в цей час, Герберт Кауфман пропонує розглядати поперемінні актуалізацію та зниження інтересу до цієї тематики в науці державного управління як притаманний самій системі управління аспект, свого роду хвильовий процес. Усю історію держави, на думку Г. Кауфмана, можна розглядати як послідовність змін, які відбуваються внаслідок перерозподілу акцентів між трьома головними цінностями, а саме репрезентативністю, політично нейтральною компетенцією, адміністративним керуванням. Кожна зміна балансу цінностей викликає нове пристосування інтересів задля виправлення ситуації; відповідним чином посилюється або, навпаки, нівелюється суспільна потреба в децентралізації. Кінець 60-х рр. у цій концепції виглядає як початок нової хвилі інтересу до децентралізації, адже соціальна незадоволеність роботою бюрократичних управлінських структур зумовила потребу в адміністративній реорганізації американської системи управління, тому питання децентралізації знову опинились на порядку денному. Віддаючи належне позитивним аспектам децентралізації, а саме зростанню рівня залучення населення до управління, першочерговості вирішення актуальних для громадськості проблем, більшому впливу регіонів на конструювання державної політики, вчений водночас оговорює її можливі негативні наслідки, такі як конфлікти місцевих груп інтересів у боротьбі за ресурси, конкуренція між місцевими органами влади, зменшення обсягу коштів [11, с. 177].

Цілком логічним у цьому аспекті виглядає нове науково-методологічне оформлення проблематики децентралізації. Вихід на перші гносеологічні позиції системного підходу викликав до життя спробу розглядати управління як систему з внутрішньою структурою, яка може перебувати в статичності та динаміці. Відповідно, децентралізацію стали аналізувати як внутрішній про-

цес, акцентуючи увагу на змінах, які він викликає у стані всієї соціальної системи та її окремих складових частин, таких як політика, економіка, громадська думка.

Третя хвиля наукової зацікавленості тематикою децентралізації супроводжується переносом акцентів на фінансовий бік незалежності регіонів від центру. Початком розгляду цих аспектів наука завдячує працям Чарльза Тібу, який звернув увагу на можливості, якими супроводжується фінансова децентралізація щодо забезпечення населення суспільними благами. Саме конкуренцію між муніципалітетами щодо залучення населення якнайкращої якості вчений вважає показником, що найбільшою мірою доводить ефективність децентралізації в економічному значенні [12].

Ч. Тібу ввів у науковий обіг поняття «голосування ногами», що означає міграцію населення в ті міста та штати, де пропонується найкращий рівень надання суспільних послуг за найменшу вартість, тобто між окремими регіонами спостерігається конкурентний ринок, умовними «товарами» на якому виступають умови соціальних благ та податки. Комбінація цих чинників складає певний рейтинг муніципалітетів; у такий спосіб пошук способу надання суспільних послуг за найменших витрат стає аналогом ринкового рішення. Вигідність децентралізації, за Ч. Тібу, полягає в тому, що за таких умов максимальна кількість муніципалітетів пропонує високий рівень соціальних благ за мінімально можливою ціною [13].

Питання економічної ефективності суспільних послуг також заклав у засади власної теорії фінансової децентралізації британський учений Уоллес Оутс. Йому належить формулювання «теорема децентралізації», в якій стверджується, що за умов наявності можливостей для задоволення суспільного блага в конкретного місцевого органу та вартості цього задоволення, що дорівнює середнім витратам у державі, надання послуг із задоволення цього блага на місцевому рівні завжди буде більш економічно ефективним, ніж надання послуг на централізованому рівні [14, с. 351]. Основним джерелом витратків «на місцях» виступають місцеві податки, а це означає, що послуги оплачують ті, хто ними користується. Таким чином, на умовному ринку суспільних послуг створюється конкуренція між регіональними органами влади, а центральні органи влади покликані контролювати рівність умов цієї конкуренції і забезпечувати мінімальні соціальні стандарти по всій країні [15, с. 45].

Подальший розвиток теорії децентралізації пов'язують з іменем Дж. Стиглера. У його працях набуло теоретичного оформлення поєднання економічних та політичних процесів: під кутом зору сприйняття державного регулювання у вигляді конкретних норм як такого самого товару, як і будь-які інші, Дж. Стиглер пропонує розуміння централізованого регулювання економіки як вигідного для певних суспільних кіл способу прийняття політичних рішень. Відповідно, в такому аспекті фінансові рішення місцевого рівня насправді мають більшу економічну ефективність і більшою мірою відповідають потребам виборців [16].

Висунення бюджетно-податкових засад як ключових аспектів децентралізації дає змогу назвати цей етап становлення теорії децентралізації економічним. Із наведених концептуальних побудов третього етапу випливає, що реальною децентралізацією виступає

Таблиця 1

Етапи становлення теорії децентралізації

Хронологічні межі	Теоретико-методологічна база	Домінуючий підхід	Представники	Головні теоретичні постулати
XIX ст. – 1918 р.	Теорія розподілу влади	Політичний підхід	А. де Токвіль, М. Блок, Г. Єллінек	Децентралізація розглядається як принцип організації влади в межах країни, вагомий фактор демократизації суспільства.
1918 р. – кінець 60-х рр. XX ст.	Науковий менеджмент	Адміністративний підхід	В. Віллоубі, Л.Д. Уайт, Дж.М. Кейнс, Г.А. Саймон	Децентралізація розглядається як алгоритм здійснення публічного управління, що відповідає вимогам раціональності та ефективності.
60-і рр. XX ст. – сьогодні	Системний підхід	Економічний підхід	Ч. Тібу, У. Оутс, Дж. Стиглер	Децентралізація розглядається як матеріально-фінансове забезпечення реалізації ефективного перерозподілу владних повноважень між органами центрального та місцевого рівнів, пошук економічних моделей цього забезпечення.

Джерело: авторське опрацювання

саме її фінансова модель, тому що лише бюджетно-податкова самостійність робить місцеві органи дійсно незалежними від центру, тобто й політичні, й адміністративні аспекти децентралізації залишатимуться декларативними конструкціями, якщо не будуть підкріплені фінансовою спроможністю їхньої реалізації.

Таким чином, історія становлення й розвитку теорії децентралізації у зарубіжній науково-управлінській думці уявляється нам як хронологічна послідовність трьох етапів, а саме політичного, адміністративного та економічного. Головні узагальнення проведеного аналізу наведено у табл. 1.

Висновки. Розгляд історії становлення й уточнення поняття децентралізації дав змогу виділити три етапи цього процесу, окреслені як рамками реальних історичних подій, що зумовлювали певний кут зору на

феномен децентралізації, так і теоретико-методологічними течіями науки публічного управління, які задавали межі й напрями аналізу децентралізації в певні періоди. Це дає змогу стверджувати, що теорія децентралізації не є усталеною пізнавальною конструкцією; вона перманентно змінюється й доповнюється, набуває нових евристичних деталей та концептуального абрису, тому потрібні постійна наукова рефлексія, перегляд уже наявних знань та примірювання їх до нових методологічних рейок.

На цьому тлі уявляється необхідним розгляд концептуальних розробок українських учених стосовно децентралізації та порівняння їх із зарубіжними теоріями. Саме цей аспект виглядає продуктивним напрямом подальших евристичних пошуків у межах теорії децентралізації.

Список використаних джерел:

1. Гройсман В.Б. Структурно-функціональна роль децентралізації влади у процесах становлення громадянського суспільства. *Ефективність державного управління*. Вип. 44 (1). С. 221–229. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2015_44%281%29_29 (дата звернення: 25.08.2021).
2. Де Токвіль А. Демократія в Америці / пер. с фр. ; предисл. Г.Дж. Ласки. Москва : Прогресс, 1992. 575 с.
3. Leroux R. Maurice Block on “Decentralization”. *French Liberalism in the 19th Century: An Anthology*. Routledge, 2012. P. 255–258.
4. Єллінек Г. Общее учение о государстве / вступ. статья И.Ю. Козлихина. Санкт-Петербург : Юридический центр «Пресс», 2004. 752 с.
5. Классики теории государственного управления: американская школа / под ред. Дж. Шафритца, А. Хайда. Москва : изд-во МГУ, 2003. 800 с.
6. Вильсон В. Наука государственного управления. *Классики теории государственного управления: американская школа* / под ред. Дж. Шафритца, А. Хайда. Москва : изд-во МГУ, 2003. С. 24–43.
7. Уиллоуби У.Ф. Движение к бюджетной реформе в США. *Классики теории государственного управления: американская школа* / под ред. Дж. Шафритца, А. Хайда. Москва : изд-во МГУ, 2003. С. 51–56.
8. Уайт Л.Д. Введение в науку государственного управления. *Классики теории государственного управления: американская школа* / под ред. Дж. Шафритца, А. Хайда. Москва : изд-во МГУ, 2003. С. 63–74.
9. Капогузов Е.А. Роль кейнсианских идей в эволюции парадигм государственного управления. *Историко-экономические исследования*. 2017. Т. 18. № 2. С. 244–256.
10. Кейнс Дж.М. Избранные произведения / пер. с англ. ; сост. А.Г. Худокормов. Москва : Экономика, 1993. 540 с.
11. Кауфман Г. Административная децентрализация и политическая власть. *Классики теории государственного управления: американская школа* / под ред. Дж. Шафритца, А. Хайда. Москва : изд-во МГУ, 2003. С. 380–396.
12. Tiebout Ch. An Economic Theory of Fiscal Decentralization. *Public Finances: Needs, Sources, and Utilization* / Universities-National Bureau Committee for Economic Research. URL: <http://www.nber.org/chapters/c2273.pdf> (дата звернення: 26.08.2021).
13. Холодов А.С., Косенко С.Т. Гипотеза Тибу и возможности ее реализации. *Студенческий научный форум* : материалы IV Международной студенческой электронной научной конференции. Санкт-Петербург, 2012. URL: <http://www.rae.ru/forum2012/213/1335> (дата звернення: 30.08.2021).

14. Oates W. Toward a second-generation theory of fiscal federalism. *International Tax and Public Finance*. 2005. № 12. P. 349–373.
15. Стале ендегенне зростання регіонів України в умовах децентралізації : монографія / за ред. І.З. Сторонянської. Львів : ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України», 2019. 501 с.
16. Stigler G.J. The Theory of Economic Regulation. *Bell Journal of Economics and Management Science*. 1971. № 2. P. 3–21.

References:

1. Hroisman V.B. (2015) Strukturno-funktsionalna rol detsentralizatsii vlady u protsesakh stanovlennia hromadianskoho suspilstva [Structural and functional role of decentralization of power in the processes of formation of civil society]. *Efektivnist derzhavnogo upravlinnya*, no. 44 (1), pp. 221–229. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2015_44%281%29_29 (accessed 25 August 2021).
2. Tokvil Aleksis de (1992) *Demokratiya v Amerike* [Democracy in America]. Moscow: Progress.
3. Leroux R. (2012) Maurice Block on «Decentralization». *French Liberalism in the 19th Century: An Anthology*. Routledge. P. 255–258.
4. Ellinek G. (2004) *Obshee uchenie o gosudarstve* [General doctrine of the state]. Sankt-Peterburg.
5. Izdatelstvo MGU (2003) *Klassiki teorii gosudarstvennogo upravleniya: amerikanskaya shkola* [Classics of the theory of public administration: American school]. Moscow.
6. Wilson V. (2003) *Nauka gosudarstvennogo upravleniya* [Science of public administration]. *Klassiki teorii gosudarstvennogo upravleniya: amerikanskaya shkola*. Moscow. P. 24–43.
7. Willoughby U.F. (2003) Dvizhenie k byudzhetnoj reforme v SSHA [Moving towards budgetary reform in the United States]. *Klassiki teorii gosudarstvennogo upravleniya: amerikanskaya shkola*. Moscow. P. 51–56.
8. White L.D. (2003) Vvedenie v nauku gosudarstvennogo upravleniya [Introduction to the Science of Public Administration]. *Klassiki teorii gosudarstvennogo upravleniya: amerikanskaya shkola*. Moscow. P. 63–74.
9. Kapoguzov E.A. (2017) Rol kejnzijskikh idej v evolyucii paradigim gosudarstvennogo upravleniya [The role of Keynesian ideas in the evolution of public administration paradigms]. *Istoriko-ekonomicheskie issledovaniya*. V. 18. № 2. P. 244–256.
10. Keynes J.M. (1993) *Izbrannye proizvedeniya* [Selected works]. Moskva: Ekonomika.
11. Kaufman G. (2003) Administrativnaya decentralizaciya i politicheskaya vlast [Administrative decentralization and political power]. *Klassiki teorii gosudarstvennogo upravleniya: amerikanskaya shkola*. Moscow. P. 380–396.
12. Tiebout Ch. (1961) An Economic Theory of Fiscal Decentralization. *Public Finances: Needs, Sources, and Utilization* / Universities-National Bureau Committee for Economic Research. URL: <http://www.nber.org/chapters/c2273.pdf> (accessed 26 August 2021).
13. Holodov A.S., Kosenko S.T. (2012) Gipoteza Tibu i vozmozhnosti ee realizacii [Tiebout's hypothesis and the possibility of its implementation]. *Studencheskij nauchnyj forum: IV Mezhdunarodnaya studencheskaya elektronnaya nauchnaya konferenciya*. Sankt-Peterburg. URL: <http://www.rae.ru/forum2012/213/1335> (accessed 30 August 2021).
14. Oates W. (2005) Toward a second-generation theory of fiscal federalism. *International Tax and Public Finance*, no. 12, pp. 349–373.
15. Storonianska I.Z. (2019) Stale endogenne zrostannya regioniv Ukrayini v umovah decentralizaciyi [Sustainable endogenous development of regions of Ukraine in the minds of decentralization]. Lviv: DU Institut regionalnih doslidzhen imeni M.I. Dolishnogo NAN Ukrayini.
16. Stigler G.J. (1971) The Theory of Economic Regulation. *Bell Journal of Economics and Management Science*, no. 2, pp. 3–21.